

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ

της 15ης Ιανουαρίου 2002 *

Στην υπόθεση C-55/00,

που έχει ως αντικείμενο αίτηση του Tribunale ordinario di Roma (Ιταλία) προς το Δικαστήριο, κατ'εφαρμογήν του άρθρου 234 ΕΚ, με την οποία ζητείται, στο πλαίσιο της διαφοράς που εκκρεμεί ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου μεταξύ

Elide Gottardo

και

Istituto nazionale della previdenza sociale (INPS),

η έκδοση προδικαστικής αποφάσεως ως προς την ερμηνεία των άρθρων 12 ΕΚ και 39, παράγραφος 2, ΕΚ,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ,

συγκείμενο από τους G. C. Rodríguez Iglesias, Πρόεδρο, F. Macken και S. von Bahr, προέδρους τμήματος, C. Gulmann, D. A. O. Edward (εισηγητή), A. La Pergola,

* Γλώσσα διαδικασίας: η ιταλική.

L. Sevón, M. Wathelet, B. Σκουρή, J. N. Cunha Rodrigues και C. W. A. Timmermans, δικαστές,

γενικός εισαγγελέας: D. Ruiz-Jarabo Colomer
γραμματέας: L. Hewlett, υπάλληλος διοικήσεως,

λαμβάνοντας υπόψη τις γραπτές παρατηρήσεις που κατέθεσαν:

- η E. Gottardo, εκπροσωπούμενη από τις R. Ciancaglini και M. Rossi, avvocatessse,
- το Istituto nazionale della previdenza sociale (INPS), εκπροσωπούμενο από τους C. De Angelis και M. Di Lullo, avvocati,
- η Ιταλική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τον U. Leanza, επικουρούμενο από τον D. Del Gaizo, avvocato dello Stato,
- η Αυστριακή Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από την C. Pesendorfer,
- η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, εκπροσωπούμενη από τους P. Hillenkamp και E. Traversa και την N. Yerrel,

έχοντας υπόψη την έκθεση ακροατηρίου,

αφού άκουσε τις προφορικές παρατηρήσεις της E. Gottardo, του Istituto nazionale della previdenza sociale (INPS), της Ιταλικής Κυβερνήσεως και της Επιτροπής, κατά τη συνεδρίαση της 6ης Μαρτίου 2001,

αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις του κατά τη συνεδρίαση της 5ης Απριλίου 2001,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

1 Με διάταξη της 1ης Φεβρουαρίου 2000, η οποία περιήλθε στο Δικαστήριο στις 21 Φεβρουαρίου 2000, το Tribunale ordinario di Roma υπέβαλε, κατ' εφαρμογήν του άρθρου 234 ΕΚ, προδικαστικό ερώτημα ως προς την ερμηνεία των άρθρων 12 ΕΚ και 39, παράγραφος 2, ΕΚ.

2 Το ερώτημα αυτό ανέκλυψε στο πλαίσιο διαφοράς μεταξύ της E. Gottardo, γαλλικής ιθαγενείας, και του Istituto nazionale della previdenza sociale (στο εξής: INPS), σχετικά με το κατά πόσον η E. Gottardo δικαιούται ιταλικής συντάξεως γήρατος.

Η κοινοτική κανονιστική ρύθμιση

3 Το άρθρο 12 ΕΚ ορίζει:

«Εντός του πεδίου εφαρμογής της παρούσας Συνθήκης και υπό την επιφύλαξη των ειδικών διατάξεών της, απαγορεύεται κάθε διάκριση λόγω ιθαγενείας.

Το Συμβούλιο, αποφασίζοντας με τη διαδικασία του άρθρου 251, δύναται να λάμβάνει μέτρα για την απαγόρευση των διακρίσεων αυτών.»

- 4 Κατά το άρθρο 39, παράγραφοι 1 και 2, ΕΚ:

«1. Εξασφαλίζεται η ελεύθερη κυκλοφορία των εργαζομένων εντός της Κοινότητας.

2. Η ελεύθερη κυκλοφορία των εργαζομένων συνεπάγεται την κατάργηση κάθε διακρίσεως λόγω ιθαγενείας μεταξύ των εργαζομένων των κρατών μελών, όσον αφορά την απασχόληση, την αμοιβή και τους άλλους όρους εργασίας.»

- 5 Ο συντονισμός των εθνικών νομοθεσιών σε θέματα κοινωνικής ασφάλισης εντάσσεται στο πλαίσιο της ελεύθερης κυκλοφορίας των προσώπων και αποτελεί αντικείμενο του κανονισμού (ΕΟΚ) 1408/71 του Συμβουλίου, της 14ης Ιουνίου 1971, περί της εφαρμογής των συστημάτων κοινωνικής ασφάλισης στους μισθωτούς, στους μη μισθωτούς, καθώς και στα μέλη των οικογενειών τους που διακινούνται εντός της Κοινότητας, όπως τροποποιήθηκε και αναπροσαρμόστηκε με τον κανονισμό (ΕΟΚ) 2001/83 του Συμβουλίου, της 2ας Ιουνίου 1983 (ΕΕ L 230, σ. 6), όπως τροποποιήθηκε με τον κανονισμό (ΕΚ) 3096/95 του Συμβουλίου, της 22ας Δεκεμβρίου 1995 (ΕΕ L 335, σ. 10, στο εξής: κανονισμός 1408/71).

- 6 Το άρθρο 3 του κανονισμού 1408/71 ορίζει:

«1. Τα πρόσωπα τα οποία κατοικούν στο έδαφος ενός από τα κράτη μέλη και για τα οποία ισχύουν οι διατάξεις του παρόντος κανονισμού υπόκεινται στις υποχρεώσεις και απολαμβάνουν των δικαιωμάτων που απορρέουν από την νομοθεσία κάθε κράτους

μέλους υπό τους ίδιους όρους με τους υπηκόους του, υπό την επιφύλαξη ειδικών διατάξεων του παρόντος κανονισμού.

2. [...]

3. Το πεδίο εφαρμογής των συμβάσεων κοινωνικής ασφάλισης που εξακολουθούν να εφαρμόζονται σύμφωνα με το άρθρο 7, παράγραφος 2, στοιχείο γ', καθώς και των συμβάσεων που συνήφθησαν δυνάμει του άρθρου 8, παράγραφος 1, επεκτείνεται σε όλα τα πρόσωπα επί των οποίων ισχύει ο παρών κανονισμός, εκτός αν προβλέπεται άλλως στο παράρτημα ΙΙΙ.»

7 Το άρθρο 1, στοιχείο ι', πρώτο εδάφιο, και στοιχείο ια', του κανονισμού 1408/71 ορίζει:

«Για τους σκοπούς της εφαρμογής του παρόντος κανονισμού:

[...]

ι) ο όρος “νομοθεσία” προσδιορίζει, για κάθε κράτος μέλος, τους υφισταμένους ή μελλοντικούς νόμους, τις κανονιστικές πράξεις, κανονισμούς και κάθε άλλο μέτρο εφαρμογής, που αφορούν τους προβλεπόμενους στο άρθρο 4, παράγραφοι 1 και 2, κλάδους και συστήματα κοινωνικής ασφάλισης ή τις προβλεπόμενες στο άρθρο 4, παράγραφος 2α, ειδικές παροχές χωρίς συνεισφορά.

[...]

ια) ως “σύμβαση κοινωνικής ασφάλισεως” νοείται κάθε διμερής ή πολυμερής πράξη που δεσμεύει ή θα δεσμεύει αποκλειστικά δύο ή περισσότερα κράτη μέλη, ως και κάθε πολυμερής πράξη που δεσμεύει ή θα δεσμεύει δύο τουλάχιστον κράτη μέλη και ένα ή περισσότερα άλλα κράτη στον τομέα της κοινωνικής ασφάλισεως, για το σύνολο ή μέρος των κλάδων και συστημάτων που προβλέπονται στο άρθρο 4, παράγραφοι 1 και 2, καθώς και τις συμφωνίες οποιασδήποτε φύσεως που συνήφθησαν στο πλαίσιο των πράξεων αυτών.»

Η εθνική κανονιστική ρύθμιση

- 8 Η Ιταλική Δημοκρατία και η Ελβετική Συνομοσπονδία υπέγραψαν στη Ρώμη στις 14 Δεκεμβρίου 1962 διμερή σύμβαση περί κοινωνικής ασφάλισεως συνοδευόμενη από τελικό πρωτόκολλο και κοινές δηλώσεις (στο εξής: ιταλοελβετική σύμβαση). Η ως άνω σύμβαση κυρώθηκε από την Ιταλική Δημοκρατία με τον νόμο 1781, της 31ης Οκτωβρίου 1963 (GURI αριθ. 326 της 17ης Δεκεμβρίου 1963) και τέθηκε σε ισχύ την 1η Σεπτεμβρίου 1964.
- 9 Το άρθρο 1, παράγραφος 1, της ιταλοελβετικής συμβάσεως ορίζει:

«Η παρούσα σύμβαση καταλαμβάνει:

a) Στην Ελβετία

[...]

b) Στην Ιταλία

- i) τη νομοθεσία σχετικά με την ασφάλιση αναπηρίας, γήρατος και επιζώντων, συμπεριλαμβανομένων των ειδικών καθεστώτων που υποκαθιστούν το γενικό καθεστώς για συγκεκριμένες κατηγορίες εργαζομένων.

[...]»

10 Κατά το άρθρο 2 της ιταλοελβετικής συμβάσεως, «οι Ελβετοί και οι Ιταλοί υπήκοοι απολαύουν της ίσης μεταχειρίσεως όσον αφορά τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις που απορρέουν από τις απαρτιζόμενες στο άρθρο 1 νομοθετικές διατάξεις».

11 Το άρθρο 9, το οποίο εμπίπτει στο τιτλοφορούμενο «Ασφάλιση αναπηρίας, γήρατος και επιζώντων», πρώτο κεφάλαιο του τρίτου μέρους της ιταλοελβετικής συμβάσεως, καθιερώνει τη δυνάμενη να χαρακτηριστεί ως «αρχή του συνυπολογισμού των περιόδων ασφαλίσεως». Η παράγραφος 1 του ως άνω άρθρου ορίζει:

«Σε περίπτωση κατά την οποία, δυνάμει των περιόδων ασφαλίσεως και των εξομοιούμενων προς αυτές περιόδων που συμπληρώθηκαν σύμφωνα με την ιταλική νομοθεσία, ο ασφαλισμένος αδυνατεί να θεμελιώσει δικαίωμα λήψεως παροχής αναπηρίας, γήρατος ή θανάτου, όπως προβλέπει η ως άνω νομοθεσία, συνυπολογίζονται μαζί με τις διανυθείσες στα πλαίσια του ιταλικού συστήματος ασφαλίσεως περιόδους και οι συμπληρωθείσες βάσει της ελβετικής ασφαλίσεως γήρατος και επιζώντων περίοδοι (περίοδοι εισφορών και εξομοιούμενες περίοδοι) για τη θεμελίωση του δικαιώματος λήψεως των ως άνω παροχών, στον βαθμό που οι σχετικές περίοδοι δεν επικαλύπτουν οι μεν τις δε.»

12 Τα δύο συμβαλλόμενα κράτη υπέγραψαν στις 2 Απριλίου 1980 συμπληρωματική της ιταλοελβετικής συμβάσεως συμφωνία, η οποία κυρώθηκε εκ μέρους της Ιταλικής Δημοκρατίας με τον νόμο 668, της 7ης Οκτωβρίου 1981 (GURI αριθ. 324, της

25ης Νοεμβρίου 1981) και τέθηκε σε ισχύ την 10η Φεβρουαρίου 1982. Το άρθρο 3 της ως άνω πρόσθετης συμφωνίας έχει ως σκοπό την επέκταση της εφαρμογής της αρχής του συνυπολογισμού των περιόδων ασφάλισεως, όπως προσδιορίστηκε στην προηγούμενη σκέψη, με την προσθήκη στο άρθρο 9, παράγραφος 1, της ιταλοελβετικής συμβάσεως του ακόλουθου εδαφίου:

«Σε περίπτωση κατά την οποία ο ασφαλισμένος αδυνατεί να θεμελιώσει δικαίωμα για τη λήψη παροχών έστω και αν ληφθεί υπόψη το προηγούμενο εδάφιο, συνυπολογίζονται και οι περίοδοι ασφάλισεως που συμπληρώθηκαν σε τρίτες χώρες συνδεόμενες παράλληλα με την Ελβετία και την Ιταλία μέσω συμβάσεων κοινωνικής ασφάλισεως σχετικά με την ασφάλιση γήρατος, επιζώντων και αναπηρίας.»

- 13 Με την έναρξη ισχύος της ως άνω πρόσθετης συμφωνίας, οι χώρες με τις οποίες ο συνυπολογισμός των περιόδων ασφάλισεως ήταν εφικτός ήσαν οι ακόλουθες: τα Βασίλεια του Βελγίου και της Δανίας, η Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας, η Ελληνική Δημοκρατία, το Βασίλειο της Ισπανίας, το Μεγάλο Δουκάτο του Λουξεμβούργου, το Βασίλειο των Κάτω Χωρών, η Δημοκρατία της Αυστρίας, το Βασίλειο της Σουηδίας, το Ηνωμένο Βασίλειο της Μεγάλης Βρετανίας και της Βόρειας Ιρλανδίας, το Πριγκιπάτο του Λιχτενστάιν, οι Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής και η Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γιουγκοσλαβίας. Οι περίοδοι ασφάλισεως που συμπληρώθηκαν στη Γαλλία δεν δύνανται να ληφθούν υπόψη, στο πλαίσιο της ιταλοελβετικής συμβάσεως, για την κτήση του δικαιώματος λήψεως παροχών γήρατος, επιζώντων ή αναπηρίας διότι η Γαλλική Δημοκρατία δεν συνήψε σύμβαση με την Ελβετική Συνομοσπονδία.

Η διαφορά της κύριας δίκης και το προδικαστικό ερώτημα

- 14 Η Ε. Gottardo απώλεσε την εκ γενετής ιταλική ιθαγένεια και απέκτησε τη γαλλική ιθαγένεια μετά την τέλεση στις 7 Φεβρουαρίου 1953 στη Γαλλία γάμου με Γάλλο υπήκοο. Σύμφωνα με στοιχεία που περιλαμβάνει η δικογραφία, η Ε. Gottardo είχε υποχρεωθεί τότε να επιλέξει την ιθαγένεια του συζύγου της.

15 Η Ε. Gottardo εργάστηκε διαδοχικώς στην Ιταλία, στην Ελβετία και στη Γαλλία, χώρες όπου κατέβαλε εισφορές κοινωνικής ασφάλισης, και συγκεκριμένα στην Ιταλία εισφορές για 100 ασφαλιστικές εβδομάδες, στην Ελβετία εισφορές για 252 ασφαλιστικές εβδομάδες και στη Γαλλία εισφορές για 429 ασφαλιστικές εβδομάδες. Λαμβάνει ελβετική και γαλλική σύνταξη γήρατος που της καταβάλλονται χωρίς να χρειαστεί να προσφύγει στον συνυπολογισμό των περιόδων ασφάλισης.

16 Όπως προκύπτει από τα στοιχεία που προσκομίστηκαν στο Δικαστήριο, η Ε. Gottardo επιδιώκει να λάβει, κατ' εφαρμογήν της ιταλικής κανονιστικής ρυθμίσεως σε θέματα κοινωνικής ασφάλισης, ιταλική σύνταξη γήρατος. Πάντως, ακόμη και αν οι ιταλικές αρχές ελάμβαναν υπόψη τις περιόδους ασφάλισης που διήνυσε στη Γαλλία, σύμφωνα με το άρθρο 45 του κανονισμού 1408/71, ο συνυπολογισμός των ιταλικών και γαλλικών περιόδων ασφάλισης δεν θα της επέτρεπαν να επιτύχει την ελάχιστη διάρκεια εισφορών που απαιτεί η ιταλική κανονιστική ρύθμιση για τη θεμελίωση δικαιώματος ιταλικής συντάξεως. Η Ε. Gottardo θα θεμελίωνε δικαίωμα ιταλικής συντάξεως γήρατος μόνον αν λαμβάνονταν επιπλέον υπόψη και οι διανυθείσες στην Ελβετία περίοδοι ασφάλισης, κατ' εφαρμογήν της προβλεπόμενης στο άρθρο 9, παράγραφος 1, της ιταλοελβετικής συμβάσεως αρχής του συνυπολογισμού των περιόδων ασφάλισης.

17 Η υποβληθείσα στις 3 Σεπτεμβρίου 1996 αίτηση της Ε. Gottardo για σύνταξη γήρατος απορρίφθηκε από το INPS με απόφαση της 14ης Νοεμβρίου 1997 με το αιτιολογικό ότι η αιτούσα ήταν Γαλλίδα και ότι, συνακόλουθα, δεν είχε εφαρμογή στην περίπτωση της η ιταλοελβετική σύμβαση. Η διοικητική προσφυγή που άσκησε η Ε. Gottardo κατά της ως άνω αποφάσεως απορρίφθηκε με απόφαση του INPS της 9ης Ιουνίου 1998 με την αυτή αιτιολογία.

18 Κατόπιν αυτού, η Ε. Gottardo προσέφυγε στο Tribunale ordinario di Roma, προβάλλοντας τον ισχυρισμό ότι, δεδομένου ότι ήταν υπήκοος κράτους μέλους, το INPS όφειλε να της αναγνωρίσει δικαίωμα συντάξεως υπό τις ίδιες προϋποθέσεις με εκείνες που εφαρμόζονται επί των ιδίων υπηκόων του.

- 19 Διερωτώμενο αν η απόρριψη της αιτήσεως της E. Gottardo εκ μέρους του INPS, στηριζόμενη αποκλειστικά στη γαλλική ιθαγένειά της, αντέκειται είτε προς το άρθρο 12 ΕΚ είτε προς το άρθρο 39 ΕΚ, το Tribunale ordinario di Roma ανέστειλε τη διαδικασία και υπέβαλε στο Δικαστήριο το ακόλουθο προδικαστικό ερώτημα:

«Ο εργαζόμενος υπήκοος κράτους μέλους που έχει τη δυνατότητα να επικαλεστεί την καταβολή εισφορών κοινωνικής ασφάλισης στο αρμόδιο ίδρυμα άλλου κράτους μέλους έχει το δικαίωμα να επιτύχει την εκκαθάριση της συντάξεώς του γήρατος μέσω της σωρεύσεως των εισφορών που κατέβαλε στο ίδρυμα κράτους μη ανήκοντος στην Ένωση δυνάμει συμβάσεως που το εν λόγω κράτος μέλος συνήψε με το τελευταίο και που το ίδιο εφαρμόζει υπέρ των υπηκόων του;»

Εκτίμηση του Δικαστηρίου

- 20 Με το ερώτημά του, το αιτούν δικαστήριο ερωτά κατ' ουσίαν αν οι αρμόδιες αρχές κοινωνικής ασφάλισης ενός κράτους μέλους (εν προκειμένω της Ιταλικής Δημοκρατίας) οφείλουν, σύμφωνα με τις κοινοτικές υποχρεώσεις που υπέχουν δυνάμει του άρθρου 12 ΕΚ ή του άρθρου 39 ΕΚ, να λαμβάνουν υπόψη, για τους σκοπούς της κήσεως του δικαιώματος λήψεως παροχών γήρατος, τις περιόδους ασφάλισης που συμπληρώθηκαν εντός τρίτης χώρας (εν προκειμένω της Ελβετικής Συνομοσπονδίας) από υπήκοο άλλου κράτους μέλους (εν προκειμένω της Γαλλικής Δημοκρατίας) οσάκις, ενώ συντρέχουν οι ίδιες προϋποθέσεις καταβολής εισφορών, οι ως άνω αρμόδιες αρχές αναγνωρίζουν, λόγω διμερούς συμβάσεως συναφθείσας μεταξύ του πρώτου κράτους μέλους και της τρίτης χώρας, ότι συνυπολογίζονται παρόμοιες περίοδοι συμπληρωθείσες από τους δικούς του υπηκόους.
- 21 Επιβάλλεται να υπογραμμιστεί ότι, σύμφωνα με το άρθρο 12 ΕΚ, η αρχή της απαγορεύσεως των διακρίσεων αναπτύσσει τα αποτελέσματά της «εντός του πεδίου εφαρμογής της [...] Συνθήκης» και «υπό την επιφύλαξη των ειδικών διατάξεών της».

Με την τελευταία αυτή φράση, το άρθρο 12 ΕΚ παραπέμπει ιδίως σε άλλες διατάξεις της Συνθήκης με τις οποίες συγκεκριμενοποιείται για ειδικές καταστάσεις η εφαρμογή της εξαγγελλομένης γενικής αρχής. Αυτό συμβαίνει, μεταξύ άλλων, με τις διατάξεις που αφορούν την ελεύθερη κυκλοφορία των εργαζομένων (βλ., συναφώς, απόφαση της 2ας Φεβρουαρίου 1989, 186/87, Cowan, Συλλογή 1989, σ. 195, σκέψη 14).

Επί της προβλεπόμενης από τη Συνθήκη αρχής της ίσης μεταχείρισης

22 Έχοντας εργαστεί ως μισθωτή διδασκάλισσα εντός δύο διαφορετικών κρατών μελών, η E. Gottardo άσκησε το δικαίωμά της για ελεύθερη κυκλοφορία. Η αίτησή της περί χορηγήσεως συντάξεως γήρατος μέσω σωρεύσεως των περιόδων ασφαλίσεως που συμπλήρωσε εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής τόσο *ratione personae* όσο και *ratione materiae* του άρθρου 39 ΕΚ.

23 Όπως προκύπτει από τη διάταξη περί παραπομπής, οι αρμόδιες ιταλικές αρχές αναγνωρίζουν στους υπηκόους τους που κατέβαλαν εισφορές κοινωνικής ασφαλίσεως, τόσο στο ιταλικό σύστημα όσο και στο ελβετικό σύστημα κοινωνικής ασφαλίσεως και τελούν υπό την έννοια αυτή στην ίδια κατάσταση με εκείνη της E. Gottardo, τη δυνατότητα εκκαθαρίσεως της συντάξεώς τους γήρατος μέσω του συνυπολογισμού των ιταλικών και ελβετικών περιόδων ασφαλίσεως.

24 Όπως δέχθηκε το INPS με τις παρατηρήσεις του, αν η E. Gottardo είχε διατηρήσει την ιταλική ιθαγένεια, θα πληρούσε τις προϋποθέσεις γενέσεως του δικαιώματος για λήψη της ιταλικής συντάξεως γήρατος. Το INPS δεν αμφισβητεί ότι η απόρριψη της αιτήσεως υπαγορεύθηκε αποκλειστικά από το γεγονός ότι η E. Gottardo ήταν γαλλικής ιθαγενείας. Επομένως, είναι προφανές ότι πρόκειται περί διαφορετικής μεταχείρισεως με βάση και μόνον την ιθαγένεια.

- 25 Πάντως, σύμφωνα με την Ιταλική Κυβέρνηση και το INPS, η άρνηση του τελευταίου να χορηγήσει στην E. Gottardo σύνταξη γήρατος μέσω του συνυπολογισμού των περιόδων ασφάλισως που συμπλήρωσε τόσο στην Ιταλία και τη Γαλλία όσο και στην Ελβετία δικαιολογείται από το γεγονός ότι η σύναψη από ένα μόνον κράτος μέλος, εν προκειμένω της Ιταλικής Δημοκρατίας, διμερούς συμβάσεως με τρίτη χώρα, εν προκειμένω την Ελβετική Συνομοσπονδία, δεν εμπίπτει στη σφαίρα της κοινοτικής αρμοδιότητας.
- 26 Συναφώς, η Ιταλική Κυβέρνηση αναφέρεται στη διάταξη του άρθρου 3 του κανονισμού 1408/71, ερμηνευομένου υπό το φως των ορισμών που παρατίθενται στο άρθρο 1, στοιχεία ι' και ια', του κανονισμού, όπως αυτά ερμηνεύθηκαν από το Δικαστήριο με την απόφαση της 2ας Αυγούστου 1993, C-23/92, Grana-Novoa (Συλλογή 1993, σ. I-4505).
- 27 Επιβάλλεται η υπόμνηση ότι, με την προαναφερθείσα απόφαση στην υπόθεση Grana-Novoa, η προσφεύγουσα, Ισπανίδα υπήκοος, είχε ασκήσει επαγγελματική δραστηριότητα υπαγομένη σε υποχρεωτική κοινωνική ασφάλιση κατ' αρχάς στην Ελβετία ακολούθως δε στη Γερμανία. Οι γερμανικές αρχές δεν δέχθηκαν το αίτημά της να λάβει γερμανική σύνταξη αναπηρίας με το αιτιολογικό του ανεπαρκούς αριθμού των ετών εργασίας της στη Γερμανία. Η M. Grana-Novoa, όπως και η E. Gottardo εν προκειμένω, επικαλέστηκε διατάξεις συμβάσεως που είχαν συνάψει η Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας και η Ελβετική Συνομοσπονδία, η εφαρμογή της οποίας περιοριζόταν στους Γερμανούς και Ελβετούς πολίτες, προκειμένου να ληφθούν υπόψη περίοδοι ασφάλισως που είχε διανύσει στην Ελβετία.
- 28 Με το πρώτο προδικαστικό ερώτημα του Bundessozialgericht, το Δικαστήριο κλήθηκε να αποφανθεί επί της ερμηνείας της έννοιας «νομοθεσία» του άρθρου 1, στοιχείο ι' του κανονισμού 1408/71. Το Δικαστήριο έκρινε ότι σύμβαση συναφθείσα μεταξύ ενός μόνον κράτους μέλους και μιας ή περισσότερων τρίτων χωρών δεν μπορούσε να χαρακτηριστεί ως νομοθεσία κατά την έννοια του κανονισμού 1408/71. Το δεύτερο ερώτημα του αιτούντος δικαστηρίου, σχετικά με την αρχή της ίσης μεταχειρίσεως, υποβλήθηκε μόνο για την περίπτωση καταφατικής απαντήσεως επί του δευτέρου ερωτήματος.

29 Το υποβληθέν στα πλαίσια της παρούσας υποθέσεως ερώτημα άπτεται της εφαρμογής των αρχών που απορρέουν απευθείας από τις διατάξεις της Συνθήκης, οπότε επιβάλλεται η υπόμνηση της νομολογίας του Δικαστηρίου σε θέματα διμερών συμβάσεων.

30 Επ' ευκαιρία μορφωτικής συμφωνίας συναφθείσας μεταξύ δύο κρατών μελών, βάσει της οποίας το πλεονέκτημα της χορηγήσεως υποτροφιών σπουδών επιφυλασσόταν αποκλειστικά στους υπηκόους των δύο χωρών, το Δικαστήριο έκρινε ότι το άρθρο 7 του κανονισμού (ΕΟΚ) 1612/68 του Συμβουλίου, της 15ης Οκτωβρίου 1968, περί της ελεύθερης κυκλοφορίας των εργαζομένων στο εσωτερικό της Κοινότητας (ΕΕ ειδ. έκδ. 05/001, σ. 33), επέβαλε στις αρχές των δύο κρατών μελών υποχρέωση να επεκτείνουν το πλεονέκτημα των ενισχύσεων προς επιμόρφωση, σύμφωνα με τα προβλεπόμενα στη διμερή συμφωνία, στους κονοτικούς εργαζομένους που είναι εγκατεστημένοι στο έδαφός τους (βλ. απόφαση της 27ης Σεπτεμβρίου 1988, 235/87, Matteucci, Συλλογή 1988, σ. 5589, σκέψη 16).

31 Το Δικαστήριο έκρινε επίσης ότι, αν υπάρχει κίνδυνος η εφαρμογή διατάξεως του κοινοτικού δικαίου να εμποδιστεί από μέτρο ληφθέν στο πλαίσιο εκτελέσεως διμερών συμφωνίας, συναφθείσας έστω και εκτός του πεδίου εφαρμογής της Συνθήκης, κάθε κράτος μέλος υποχρεούται να διευκολύνει την εφαρμογή της διατάξεως αυτής και να συνδράμει προς τον σκοπό αυτό κάθε άλλο κράτος μέλος που υπέχει υποχρέωση δυνάμει του κοινοτικού δικαίου (προαναφερθείσα απόφαση Matteucci, σκέψη 19).

32 Όσον αφορά διμερή συμφωνία συναφθείσα μεταξύ κράτους μέλους και τρίτης χώρας προς αποφυγή της διπλής φορολογίας, το Δικαστήριο υπενθύμισε ότι, μολονότι η άμεση φορολογία επιπίπτει στην αποκλειστική αρμοδιότητα των κρατών μελών, εντούτοις, τα τελευταία δεν απαλλάσσονται της τηρήσεως των κοινοτικών κανόνων, αλλ' οφείλουν να ασκούν την εξουσία τους τηρώντας το κοινοτικό δίκαιο. Κατόπιν αυτού, έκρινε ότι η αρχή της μεταχειρίσεως προσώπου ως ημεδαπού επιβάλλει στο κράτος μέλος που είναι συμβαλλόμενο μέρος της εν λόγω συμβάσεως να χορηγεί στις μόνιμες εγκαταστάσεις των εταιριών, η έδρα των οποίων βρίσκεται σε άλλο κράτος μέλος, τα προβλεπόμενα από τη σύμβαση πλεονεκτήματα υπό τις ίδιες προϋποθέσεις με αυτές που εφαρμόζονται στις εταιρίες, η έδρα των οποίων βρίσκεται στο κράτος μέλος που είναι συμβαλλόμενο μέρος της συμβάσεως (βλ., συναφώς, απόφαση της 21ης Σεπτεμβρίου 1999, C-307/97, Saint-Gobain ZN, Συλλογή 1999, σ. I-6161, σκέψεις 57 έως 59).

- 33 Απόρροια της νομολογίας αυτής είναι ότι, κατά την εκπλήρωση των δεσμεύσεων που ανέλαβαν δυνάμει διεθνών συμβάσεων, ανεξάρτητα από το αν πρόκειται για σύμβαση μεταξύ κρατών μελών ή μεταξύ κρατους μέλους και ενός ή περισσότερων τρίτων χωρών, τα κράτη μέλη οφείλουν, υπό την επιφύλαξη των διατάξεων του άρθρου 307 ΕΚ, να τηρούν τις υποχρεώσεις που υπέχουν δυνάμει του κοινοτικού δικαίου. Δεν ασκεί συναφώς επιρροή το γεγονός ότι οι τρίτες χώρες δεν οφείλουν να εκπληρώσουν καμία υποχρέωση δυνάμει του κοινοτικού δικαίου.
- 34 Όπως προκύπτει από το σύνολο των προεκτεθέντων, οσάκις κράτος μέλος συνάπτει με τρίτη χώρα διμερή σύμβαση περί κοινωνικής ασφάλισης, προβλέπεται ότι λαμβάνονται υπόψη περίοδοι ασφάλισης συμπληρωθείσες στην ως άνω τρίτη χώρα για την κτήση του δικαιώματος λήψης παροχών γήρατος, η θεμελιώδης αρχή της ίσης μεταχειρίσεως επιβάλλει στο εν λόγω κράτος μέλος την υποχρέωση να χορηγεί στους υπηκόους των λοιπών κρατών μελών τα ίδια πλεονεκτήματα με εκείνα των οποίων απολαύουν οι ίδιοι υπήκοοί του δυνάμει της ως άνω συμβάσεως, εκτός και αν είναι σε θέση να προβάλει αντικειμενική αιτιολογία για τη μη αναγνώριση του σχετικού δικαιώματος.
- 35 Από τα ανωτέρω προκύπτει επίσης ότι η εκ μέρους του Δικαστηρίου ερμηνεία της έννοιας «νομοθεσία» του άρθρου 1, στοιχείο ι', του κανονισμού 1408/71 δεν μπορεί να έχει ως συνέπεια να θίγεται η υποχρέωση των κρατών μελών να τηρούν την αρχή της ίσης μεταχειρίσεως, όπως προβλέπει το άρθρο 39 ΕΚ.

Επί της αντικειμενικής αιτιολογίας

- 36 Ασφαλώς, το ότι διακυβεύεται η ισορροπία και η αμοιβαιότητα διμερούς συμβάσεως συναφθείσας μεταξύ κρατους μέλους και τρίτης χώρας μπορεί να συνιστά αντικει-

μενική αιτιολογία της αρνήσεως του κράτους μέλους, συμβαλλομένου μέρους στη σύμβαση, να επεκτείνει στους υπηκόους των λοιπών κρατών μελών τα πλεονεκτήματα που αντλούν οι υπήκοοί του από την εν λόγω σύμβαση (βλ., υπό την έννοια αυτή, προαναφερθείσα απόφαση Saint-Gobain ZN, σκέψη 60).

37 Πάντως, το INPS και η Ιταλική Κυβέρνηση δεν απέδειξαν ότι, στα πλαίσια της υποθέσεως της κύριας δίκης, οι υποχρεώσεις που τους επιβάλλει το κοινοτικό δικαίο θα διακύβευαν εκείνες που απορρέουν από αναληφθείσες εκ μέρους της Ιταλικής Δημοκρατίας έναντι της Ελβετικής Συνομοσπονδίας δεσμεύσεις. Πράγματι, η επέκταση και στους υπηκόους άλλων κρατών μελών εργαζομένους του πλεονεκτήματος του συνυπολογισμού των περιόδων ασφαλίσεως που διανύθηκαν στην Ελβετία για την κτήση του δικαιώματος λήψεως των ιταλικών παροχών γήρατος, εφαρμοζόμενη μονομερώς από την Ιταλική Δημοκρατία, ουδόλως θα διακύβευε τα απορρέοντα για την Ελβετική Συνομοσπονδία εκ της ιταλοελβετικής συμβάσεως δικαιώματα ή θα της επέβαλλε νέες υποχρεώσεις.

38 Οι μόνες ενστάσεις που προέβαλαν το INPS και η Ιταλική Κυβέρνηση προκειμένου να δικαιολογήσουν την άρνησή τους να δεχθούν τον συνυπολογισμό των περιόδων ασφαλίσεως που συμπλήρωσε η E. Gottardo αφορούν την ενδεχόμενη αύξηση των χρηματικών επιβαρύνσεών τους και των διοικητικών δυσχερειών που αφορούν τη συνεργασία με τις αρμόδιες αρχές της Ελβετικής Συνομοσπονδίας. Οι ως άνω λόγοι δεν δικαιολογούν την εκ μέρους της Ιταλικής Δημοκρατίας αθέτηση των απορρεουσών από τη Συνθήκη υποχρεώσεων.

39 Επομένως, η απάντηση στο υποβληθέν από το αιτούν δικαστήριο ερώτημα είναι ότι οι αρμόδιες αρχές κοινωνικής ασφαλίσεως ενός κράτους μέλους οφείλουν, σύμφωνα με τις κοινοτικές υποχρεώσεις που υπέχουν από το άρθρο 39 ΕΚ, να λαμβάνουν υπόψη, για τους σκοπούς της κτήσεως του δικαιώματος λήψεως παροχών γήρατος, τις περιόδους ασφαλίσεως που συμπλήρωσε σε τρίτη χώρα υπήκοος άλλου κράτους μέλους, οσάκις, ενόψει των αυτών προϋποθέσεων κατοβολής εισφορών, οι ως άνω αρμόδιες αρχές αναγνωρίζουν, λόγω διμερούς συμβάσεως συναφθείσας μεταξύ του πρώτου κράτους μέλους και της τρίτης χώρας, τον συνυπολογισμό των περιόδων αυτών που συμπλήρωσαν οι δικοί του υπήκοοι.

Επί των δικαστικών εξόδων

- 40 Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν η Ιταλική και η Αυστριακή Κυβέρνηση καθώς και η Επιτροπή, που κατέθεσαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, δεν αποδίδονται. Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπιπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων.

Για τους λόγους αυτούς,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ,

κρίνοντας επί του ερωτήματος που του υπέβαλε με διάταξη της 1ης Φεβρουαρίου 2000 το Tribunale ordinario di Roma, αποφαινεται:

Οι αρμόδιες αρχές κοινωνικής ασφάλισης ενός κράτους μέλους οφείλουν, σύμφωνα με τις κοινοτικές υποχρεώσεις που υπέχουν από το άρθρο 39 ΕΚ, να λαμβάνουν υπόψη, για τους σκοπούς της κτήσεως του δικαιώματος λήψεως παροχών γήρατος, τις περιόδους ασφάλισης που συμπλήρωσε σε τρίτη χώρα υπήκοος

άλλου κράτους μέλους, οσάκις, ενόψει των αυτών προϋποθέσεων κατοβολής εισφορών, οι ως άνω αρμόδιες αρχές αναγνωρίζουν, λόγω διμερούς συμβάσεως συναφθείσας μεταξύ του πρώτου κράτους μέλους και της τρίτης χώρας, τον συνυπολογισμό των περιόδων αυτών που συμπλήρωσαν οι δικοί του υπήκοοι.

Rodríguez Iglesias

Macken

von Bahr

Gulmann

Edward

La Pergola

Sevón

Wathelet

Σκουρής

Cunha Rodrigues

Timmermans

Δημοσιεύθηκε σε δημόσια συνεδρίαση στο Λουξεμβούργο στις 15 Ιανουαρίου 2002.

Ο Γραμματέας

Ο Πρόεδρος

R. Grass

G. C. Rodríguez Iglesias